

Kolken Heumen

De Heumense kolken, tegenwoordig natuurgebied Erpenwaaij genoemd, zijn ontstaan doordat de Maasdijk doorbrak als gevolg van een combinatie van ijsdammen en het daar opvolgend opgestuwd water. De dijken waren in die tijd minder hoog en ook minder sterk. Er waren vele strenge winters die dit fenomeen in de hand werkte. In welke jaren de dijkdoorbraken plaats vonden waaruit de huidige kolken zijn ontstaan is niet exact bekend. De materiële schade was vaak zeer groot en er waren soms ook doden te betreuren.

Zeker is dat de kolken er in 1770 reeds waren. Ze worden benoemd in de verkoopakten van 25 juni en 2 aug. 1770 wanneer Stad Nijmegen het kasteel Heumen met div. gronden verkoopt aan M.C. Pasques de Chavonnes. Het ging toen nog om acht waaijen. De eerste vier, vanaf de grens met Mook t.e.m. de Dominees- of Predikantswaaij bij de N-H Pastorie zijn in de loop der jaren gedempt. De laatstgenoemde in 1939. In dat jaar is er ook een nieuwe kweldam (ringdam) om de kolken heen aangelegd en de oude kweldam (de Overasseltseweg) is in de reconstructie aansluiting Dorpsstraat op Overasseltseweg afgegraven en gebruikt als ophoogmateriaal in Domineeskolk.

De bebossing en struikgewas is sinds de jaren vijftig sterk toegenomen. Vroeger werd het hout als brandhout verkocht en maakte dit deel uit van het onderhoud. Voor de flora en fauna is het daardoor mogelijk een aantrekkelijker gebied geworden.

Over naamgeving van sommige kolken bestond en bestaat nog steeds afwijkende meningen. De Tranchotkaart, opname 1803-1805, is de leidraad in deze. Vanuit Heumen gezien de eerste kolk wordt door iedereen eensgezind "De Steenkampse Waaij" genoemd (Kad E 125). Deze naam komt van het tegenover liggend buitendijks perceel weiland "De Steenkamp". De "Steenkampse Waaij" was jaren lang de drukst bezochte kolk als het de recreatie betrof en niet alleen Heumenaren. Er werd gevist, gezwommen, gedoken vanaf een primitieve klei/zand bult en in de winter werd er indien mogelijk geschaatst en ijshockey gespeeld.

De tweede kolk vanaf Heumen heet "De Kromme Waaij" (Kad E 124). Deze kolk hangt als een lob aan de binnendijkse noordzijde van de herstelde dijk. "De Kromme Waaij" is qua oppervlakte ongeveer zo groot als "De Steenkampse Waaij". De Kromme Waaij werd vooral in Heumen ook wel de "Spaanjaardkolk"

genoemd, naar de bewoner van het huisje (Kad E 539) wat iets noordelijk van De Kromme Waaij stond.

Het Armenbestuur van Heumen had rond deze kolken enkele percelen in bezit welke om de zes jaar werden verpacht o.a. De Bovenste Kruisberg en De Benedenste Kruisberg. In 1859 kreeg Hendrik Hendriks e.c. toestemming van het Armenbestuur om op De Benedenste Kruisberg grond te pachten en twee roeden in erfpacht waarop hij een huisje mocht bouwen. De erfpacht bedroeg Fl. 0,50 per jaar. Tegen 1900 ging deze erfpacht over naar N. Verweij voor hetzelfde erfpacht bedrag. Ergens na 1910 kwam het huisje aan H.A. Spanjaard (1887-1968). "Den Spanjer" was een markant en eigenzinnig figuur. Hij was visser, jager, stroper en van beroep metselaar en "vur d'n duvel nie bang". Na zijn overlijden in 1968 hebben er nog een korte tijd nazaten in het huis gewoond. Toen deze vertrokken heeft het nog enige tijd als "Maagdenhuis" als illegale bijeenkomst- en ontmoetingsplaats voor de Heumense jeugd gediend tot dat het door onbekende oorzaak in vlammen opging.

De derde kolk vanuit Heumen wordt op de Tranchotkaart "De Kruisbergse Waaij" (Kad E 123). Ligt dus tegen de eerder zogenoemde percelen aan. In Overasselt zou men ook de naam "Bril" of "Briel" gebruiken voor deze kolk. Het is niet duidelijk waar deze benaming vandaan komt. Heeft het met de vorm van de kolk te maken? De vorm heeft wel wat weg van een oud brilletje wat op de neus geklemd word. Deze kolk is iets minder dan de helft van de oppervlakte van de twee eerder benoemde kolken.

De vierde kolk vanuit Heumen is een gedeelde kolk waarvan ongeveer de helft vroeger in de voormalige gemeente Overasselt lag. Deze wordt "De Van Erpewaaij" of "Erpenwaaij" en ook wel "De Scheidswaaij" (Kad E 119) genoemd. De oorsprong van deze naam is onduidelijk. Mogelijk is die afgeleid van de naam van en inwoner van Overasselt, nl. Erke Jacobs en is van Erkewaaij op den duur in Erpenwaaij verandert. Scheidswaaij is natuurlijk wel duidelijk.

Afgelopen jaren is er nogal wat verandert t.a.v. natuurbehoud en beheer. Nieuwe wetgeving maakte het mogelijk om met subsidie onder voorwaarden een landgoed te stichten. Ook met het Heumense kolkenlandschap is dat het geval geweest. Een deel van het plan is gerealiseerd, maar de bouw van het landhuis tussen de kolken is voorlopig opgeschort en het geheel is te koop aangeboden incl. het bouwplan.

De kolken hebben allerlei suggesties en plannen in het verleden overleefd. Men heeft ze willen dempen. Enig moment is er gesproken om de kolk(en) als vuilstort voor huisvuil te gebruiken. Dat ging allemaal niet door. Net zo min als de grootse ontzanding/grind plannen van een baggeraar en zand- en grindhandel uit Lent, welke de hele omgeving opgekocht had.

DE KOLKEN ZULLEN ONS ALLEMAAL OVERLEVEN !!